

Innspill til ny digitaliseringsstrategi og personvernstrategi i ny digitaliseringsstrategi - fra fylkeskommunene.

Fylkeskommunene viser til Kommunal- og distriktsdepartementets (KDD) innspillrunde til ny nasjonal digitaliseringsstrategi. Fylkeskommunene ønsker å komme med ett felles samlet innspill til ny digitaliseringsstrategi og innspill til personvernstrategi i den nye nasjonale digitaliseringsstrategien. Innspillet oversendes Kommunal- og distrikts departementet fra én fylkeskommune på vegne av alle fylkeskommunene.

I **vedlegg 1** nedenfor er følgende innlegg sammenstilt i ett felles saksfremlegg:

- innspillene fra AU for Fylkeskommunalt kollegium for HR og IKT/digitalisering 8.09.2023, Fylkeskommunekollegiet 13.09, Anders Aagaard Sørbys innlegg på KDDs innspillkonferanse 18.09.2023
- Innovasjonsnettverket og Porteføljestygingsnettverket.
Strukturen har tatt utgangspunkt i spørsmålene fra KDD:
 1. Forventninger til strategien.
 2. Er det drivkrefter og utviklingstrekk som vil påvirke samfunnet generelt, og som strategien bør ta høyde for?
 3. Hva er de viktigste digitaliseringsutfordringene fremover?
 4. Hvordan kan regjeringen bidra til å løse disse utfordringene gjennom denne strategien? Kom gjerne med konkrete forslag til tiltak.

I **vedlegg 2** nedenfor er innspillet til personvernstrategien fra nettverket for personvernombud tatt inn.

Vedlegg 1:

1. Forventninger til strategien

1. Dagens digitaliseringsstrategi er et veldig godt utgangspunkt for den nye digitaliseringsstrategien. Det er viktig å få til et godt samspill mellom forvaltningsnivåene på alle områder innenfor digitalisering.
2. Mange må løfte sammen – finne nye løsninger sammen i stedet for å jobbe på hver sin kant

DIGIT Digital rådgivning

Postadresse: Postboks 220, 1702 SARPSBORG
Besøksadresse: Galleri Oslo Schweigaards gate 4, 0185 OSLO
Telefon: 32 30 00 00

E-post: post@viken.no
Internett: www.viken.no
Org.nr.: 921693230

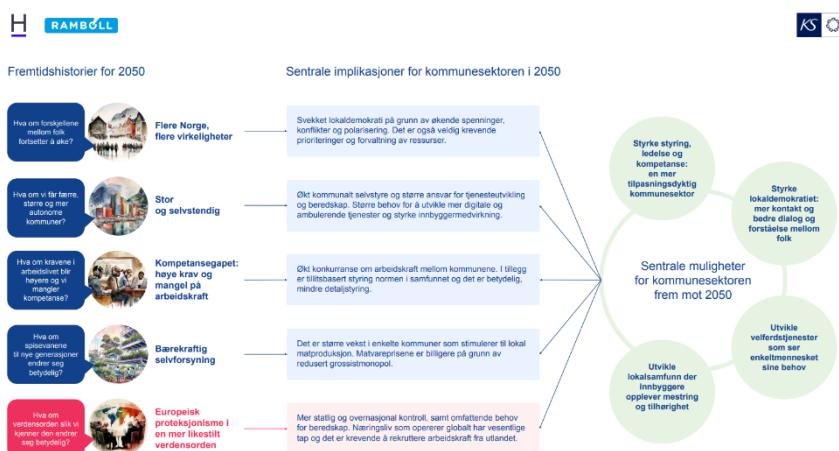
3. Det er viktig med en form for felles kunnskapsbase på digitaliseringsområdet, ettersom digitalisering ikke er avgrenset til digitaliseringsaktørene, men berører hele organisasjonen. Folk som møtes, må ha samme type kunnskap for å kunne løfte sammen. Offentlig sektor må finne nye løsninger i fellesskap, ikke på hver sin kant.
4. Digitalisering er ikke bare for digitaliseringsaktørene – men for hele organisasjonen. Det er viktig med felles kunnskapsløft– også for ledere – på digitaliseringsområdet er viktig. Kan det etableres en form for felles kunnskapsbase på digitaliseringsområdet?
5. Deling av data på tvers av forvaltningsnivå for å utnytte tilgjengelige data; det er viktig med datadeling på tvers av forvaltningsnivå og siloer
6. Digitaliseringsvennlig regelverk, det vil si at regelverket i seg selv må være digitaliseringsvennlig. Dette er avgjørende for å komme videre med digitalisering og sammenhengende digitale tjenester
7. Teknologien ligger klar til bruk på mange områder, men fylkeskommunene mangler grunnkompetanse til å ta teknologien i bruk. Utvikling av nødvendig digital kompetanse for ansatte er viktig.
8. Standardisering for å få felles standarder i staten, fylkeskommunen og kommunen er viktig
9. Ha mer fokus på at vi skal eie våre egne data når vi inngår avtaler/anskaffelser, dette er viktig for å kunne dele data
10. Informasjonssikkerhet og personvern er sentralt. Evne til å håndtere avvik og sikkerhetsbrudd forutsetter spesialkompetanse.
11. Det bør være mulighet for felles løsninger (kompetanse, organisering og teknologi) på digital sikkerhet, som kan sørge for permanent bemanning på området informasjonssikkerhet og personvern.
12. Bør vurdere å gjøre noe sammen når det gjelder hendeshåndtering – for stor risiko å sitte alene.
13. Finansieringsutfordringer i grenseflaten mellom stat og kommunal sektor – viktig med dialog med KDD for å finne gode løsninger
14. Fylkeskommunene må ha mer plass og vise mer hva de vil involveres i
15. Bruker- og innbyggerperspektivet kommer til å bli enda mer viktig, særlig for å hindre digitalt utenforskap
16. Teknologiperspektivet er litt på siden – hvordan løser vi problemet er viktigere enn hvilken teknologi som skal brukes
17. Mane til utholdenhet – det tar tid.
18. Strategien må forplikte i større grad, på alle nivå i forvaltningen
19. Det må følge med handlingsplaner som definerer milepæler og mål for kortere perioder, og økonomiske insentiver bør følge med handlingsplanene for å muliggjøre realisering.
20. Konkretisering av hvem som skal ha dirigentrollen i de store tverrsektorielle satsningene med digitale sammenhengende tjenester
21. Fylkeskommunene må involveres i arbeidet i større grad, spesielt i livshendelsene som handler om utdanning/skole, mobilitet/kollektivtrafikk og digital tannhelse (munnen er en del av kroppen).

22. Sikre at digitaliseringsstrategien med handlingsplaner underbygger forvaltningens planhierarki for øvrig, slik at vi når felles mål i virksomhetene og forvaltningen i sin helhet.
23. Konkrete handlingsplaner for utbygging av robust EKOM infrastruktur som sikrer dekning der innbyggere ferdes, bor og jobber og næringsliv etableres.
24. Styrke samarbeidet med private sektor for å kunne etablere en helhetlig digitaliseringspolitikk
25. Innovasjon og digital transformasjon - forutsetning for endringsprosesser og ny teknologi.
26. Kompetanseløft for politikere, ledere og ansatte i forvaltningen – i nye teknologier, digitalisering og innovasjon for å åpne for bredere perspektiver.

2. Er det drivkrefter og utviklingstrekk som vil påvirke samfunnet generelt, og som strategien bør ta høyde for?

Bruk kunnskapsgrunnlag som finnes hos KS og andre relevante aktører

Hva er de store utfordringene i kommunal sektor fremover, og hvordan understøttes dette i digitaliseringsarbeidet. Et eksempel er KS' FoU-prosjekt «Kommunesektoren mot 2050», som KS har gjennomført i samarbeid med Halogen og Rambøll¹. Digitaliseringsstrategien må ses i sammenheng med hvordan vi tilnærmer oss de store samfunnsutfordringene framover; både på utfordringer i strategiperioden og i et 2050-perspektiv.

Figur: Scenarioarbeidet lansert av KS på Arendalsuka 2023.

Kilde: Kommunesektoren mot 2050. Halogen og Rambøll management consulting, KS' FoU-prosjekt 226008, 2023

¹ <https://www.ks.no/fou-sok/2023/226008/>

De store perspektivene

Som deltakere i samfunnet er vi opptatt av store sammenhenger, og vi har behov for strategier som tar hensyn til:

- Klima og miljø
- FNs bærekraftsmål som styringsverktøy
- Sikre data, i sikre infrastrukturer
- Personvern og informasjonssikkerhet
- Satsing som sikrer velferdssystemene våre
- Samarbeid også utover våre egne grenser – hva gjør resten av Europa?
- Internasjonale fremtidsutfordringer – hva gjøres på internasjonalt nivå?

4. Hva er de viktigste digitaliseringsutfordringene fremover?

Hovedpunkter fra dagens strategi kan videreføres – men noen områder må forsterkes og tydeliggjøres. Dagens strategi som nå skal erstattes - En digital offentlig sektor – er fortsatt målet. Vi har ikke lykkes fullt ut i å få en heldigital offentlig sektor. Vi er på god vei, men det er mye som gjenstår. Vi i fylkeskommunene opplever at budskapet om én digital offentlig sektor er forstått – og det fungerer som en helt nødvendig marsjordre.

- **Først og fremst er det organisering og ikke organisasjon som setter brukeren i sentrum.**

Offentlig sektor må sees under ett og som en helhet. Vi ser behovet for en dirigentrolle i de store tverrsektorielle satsningene med digitale sammenhengende tjenester.

Et nylig eksempel hvor dette ikke har fungert er i det tverrsektorielle datasamarbeidet på samferdselsområdet – et arbeid igangsatt av samferdselsdepartementet. I det arbeidet er det gitt et mandat om at ulike aktører skal kobles sammen for å utveksle samferdselsdata. Det paradoksale er at kommunal sektor som den største veieieren IKKE er inkludert i arbeidet (altså ikke i mandatet) – og trafikanten er ikke i sentrum. Offentlig sektor må jobbe mer sammen som en helhet, kommunal sektor må involveres, det må være krav til samhandling, finansieringsproblemtikk må løses, det håper vi at den nye strategien kan peke på.

- **Sammenhengende digitale tjenester er stikkordet**

I nåværende digitaliseringsstrategi gjør de **7 livshendelsene** det enklere å vite hva man skal prioritere og hva som skal operasjonaliseres. Men sett fra fylkeskommunenes side har dette vært utfordrende, ettersom vi ikke opplever så stort eierskap til livshendelsene og vår viktige rolle som tjenesteleverandør blir uklar. Vi tror livshendelsene er en god tilnærming, men vi ber KDD vurdere flere sentrale livshendelser hvor for eksempel skolegang og overgangen mellom de ulike skoletrinnene, tannhelse (munnen er en del av kroppen også digitalt), kobling mot mobilitet/ kollektiv transport og dermed en bredere involvering av alle forvaltningsnivåene, blir mer sentrale.

- **Ny teknologi – med kunstig intelligens i spissen**

Ny digitaliseringsstrategi må bli både overordnet, og ikke minst mer konkret. Det er viktig med robust EKOM infrastruktur som sikrer dekning der innbyggere ferdes, bor og jobber, og som legger til rette for nyetablering.

Kunstig intelligens er en teknologi som vil få stor betydning for samfunnsutviklingen, og som kan gi oss helt nye verktøy for å løse samfunnsutfordringer og forbedre offentlige tjenester. Kunstig intelligens brukes allerede i stor skala innenfor fylkeskommunenes tjenesteproduksjon. Eksempel fra skolesektoren: elever og lærere har i løpet av kort tid fått en ny teknologi med mange muligheter og noen nye utfordringer. Elevene skal ifølge den nye digitaliseringsstrategien for grunnopplæringen få kjennskap til teknologiens muligheter og begrensninger. *Selv om fylkeskommunene er gode på å samarbeide nasjonalt og oss imellom, trenger vi som skoleeier nasjonale grep for å understøtte det viktige arbeidet vi har foran oss med både etiske, juridiske og teknologisk problemstillinger.*

- **Kompetanse, digital kompetanse og digital modenhet**

Utviklingen i samfunnet går svært fort, men vi må også sørge for at de digitale grunnferdighetene er på plass blant innbyggere, næringsliv og også internt i offentlig sektor.

Det bør vurderes om strategien skal sette et klart ambisjonsnivå og klar retning for digital modenhet. Det vil være helt nødvendig i realiseringen av en digital offentlig sektor at vi har tilstrekkelig forståelse og digital modenhet i alle landes kommuner, fylkeskommuner og statlig sektor. Gjennom våre regionale digitaliseringsnettverk, jobber kommunene og fylkeskommunen med å bygge økt kompetanse på digital transformasjon. Selv om vi får til mye, er vi bekymret for at vi ikke klarer å løfte alle. Og en tydelig ambisjon og forventning i den nye nasjonale digitaliseringsstrategien om dette vil derfor være viktig for at vi skal lykkes. *Bruk gjerne fylkeskommunenes erfaringer, digitaliseringsnettverkene eller andre suksesshistorier fra kommunal sektor i det videre arbeidet med strategien og handlingsplanene.*

- **Styrke samarbeidet med private aktører**

Vi trenger samarbeid med private aktører som kan levere løsninger det ikke er mulig å framskaffe i offentlig sektor, det være seg innenfor design og designmetodikk, KI og andre tema.

Vi trenger også å styrke samarbeidet med privat sektor, for å finne løsningene som gir sterkere samordning og utvikling av helhetlig digitaliseringspolitikk. Et eksempel på slike samarbeid er ordningen med Stimulab. Tiltak som dette bør utvides og styrkes, for i dag er nåløyet veldig trangt for å komme inn her.

- **Gjennomgående digitalisering og felles nasjonale løsninger**

Behov for bedre samordnet planarbeid. I dag skjer dette på mange nivå, og kan være til dels oppstykket og lite tilpasset den digitale virkeligheten vi ønsker oss.

Det bør være enklere å påvirke løpende utviklingen av digitaliseringsstrategi og handlingsplaner i 4 årsperioden. Enklere å komme med innspill for alle forvaltningsnivåer.

Bedre forankring av digitaliseringsarbeidet og også sterkere forpliktelse til de strategiene og styrende dokumentene som gjelder, på tvers.

Fellesløsninger er ellers et gjennomgående tema. Vi trenger løsninger for god og moderne drift, og ofte kan disse løsningene være de samme, vi kan gjøre felles anskaffelser og ha felles support, og dermed fungere mer effektivt. Et eksempel er at ikke trenger like mange nettpubliseringstjenester som vi har fylkeskommuner. *Flere fellesløsninger kan føre til at vi mister utviklingstrykket. Strategien med handlingsplan må ta hensyn til dette, gi føringer og intensiver som sikrer fremdrift.*

- **Stiller vi de rette spørsmålene?**

Vi vet en del om framtiden, men det er mye vi ikke kan forutse. Et ofte gjentatt spørsmål er: «Hvordan kan vi utdanne flere sykepleiere?». Kanskje spørsmålene heller bør være

- Hvilke boformer gjør at behovet for helsehjelp utsettes til et seinere tidspunkt i livet?
- Hvordan kan teknologi bidra til helsehjelp organiseres annerledes og mer effektivt?

Utfordringen om digitalt utenforskap. Et ofte gjentatt spørsmål er: «Er løsningen mer analog informasjon?»

Eller kan de rette spørsmålene være:

- Hvordan kan flere av oss bli mer digitale ved hjelp av opplæring?
- Hvilke endringer må til for å få offentlig informasjon bedre tilrettelagt for digital universell utforming?

Dagens teknologiske utvikling går så fort, at det er lett å trå feil i en strategi, dersom den er for detaljert. Andre argumenter for handlingsplaner med kortere horisont, er at disse er en visualisering av mer kortsiktige resultater, og viser at vi har en retning på arbeidet.

Visualisering er også et viktig verktøy når vi ser på hvordan samfunnet er om 20 år, eller 50 år. Perspektiver utover strategiperioden bør også med i det store bildet, for å gi oss en pekepinn på hvor samfunnet er på vei.

- **Felles føringer/ metodikk og vektingskriterier**

Felles føringer/fokusområder i overordnet strategi kan påvirke vektingen/ prioriteringen i virksomhetene, slik at det samlet blir en nasjonal og enhetlig prioritering. Et eksempel på fylkeskommunenivå er: Kan dette føre til tydeligere og mer enhetlige vektingskriterier i digitaliseringsarbeidet, som for eksempel i VIGO IKS porteføljen? Hva skal løftes til VIGO IKS på fylkesnivå, og hva skal tas i de ulike virksomhetene?

Felles føringer for anskaffelser er viktig for å bygge en felles digital grunnmur/ infrastruktur/ arkitektur.

Anbefalinger når det gjelder **felles metodikk** er at porteføljestyling som tema kan løftes opp i strategien, slik at det blir en mer enhetlig praksis og metodikk i porteføljestylingen. Dette vil styrke porteføljestylingen av tverrgående tjenesteutviklingsprosjekter på alle nivåer av forvaltningen. Mange ulike enheter jobber med porteføljestyling og prioriteringer, handlingsplanen til strategien må bidra til å prioritere slik at vi går i samme retning.

- **Datadeling**

Det er for vanskelig å dele data i dag. Vi utvikler metadatastrukturer og løsninger hver for oss i altfor stor grad. Det bør legges til rette for delingsplattformer/bibliotek. Bedre muligheter for datadeling i saker, som går på tvers av myndigheter og sektorer. Det hjelper ikke kun å dele data, dataene må brukes. **Vi trenger målsetninger om bruk av data i strategien. Hvor skal vi være om 5 år? 10 år? Hvilke data er viktigst, og hvilke ambisjoner skal vi ha for å forbedre kvaliteten på dataene?** Eksempel på *felles nasjonal metadatastruktur*: En felles nasjonal og helhetlig data/tjenstekatalog for datadeling i hele forvaltningen også fylkeskommunene - med felles funksjonsbasert struktur, som dekker alle de juridiske ansvarsområdene i forvaltningen. Så kan man bruke den nasjonale tjenestestrukturen «LOS-strukturen» som primærkoder og benytte arkivenes K-koder som sekundærkodesystem.

Vedlegg 2:

Innspill fra fylkeskommunene til personvernstrategi i ny nasjonal digitaliseringsstrategi

Fem viktige ønsker for ny nasjonal digitaliseringsstrategi

Digitaliseringsstrategien må være tydelig på krav til personvern, og strategien må legge frem virkemidler som styrker personvernet i digitaliseringen

- Vi ønsker en digitaliseringsstrategi som er ambisiøs med hensyn til personvern, og hvor ambisjonen ikke bare er ord og visjoner, men viser til konkrete tiltak, virkemidler og krav.

- Strategien må bygge på prinsippet om innebygd personvern. Personvernet må ivaretas fra ide og design, gjennom forvaltning og drift og helt fram til avviklingen av en tjeneste eller prosess.
- Strategien må bygge på tanken om godt personvern for alle. Systemer og tjenester kan ikke legges opp slik at godt personvern kun er mulig for de som er bevisste, de som tar seg bryet eller de som kan betale.

Digitaliseringsstrategien må bidra til å styrke og forenkle innbyggernes kontroll over egne personopplysninger

- De digitale løsningene må styrke innbyggerens reelle innsikt i, og deres reelle selvråderett og medvirkning i hvordan egne personopplysninger samles inn, brukes og videreformidles.
- En god digitalisering må evne å kunne spørre de det gjelder, kunne registrere ulike valg og tillatelser, samt videre kunne håndtere ulike preferanser og valg.
- Flyt av personopplysninger som ikke er tiltenkt, som ikke er nødvendig eller har hjemmel, skal heller ikke skje. Det er viktig at en digitalisering ikke medfører en økt videreformidling av personopplysninger over hodene på folk.
- Digitalisering skal gi forenkling for innbyggere. Digitaliseringsstrategien må skje uten at forenklingen resulterer i at individene mister oversikten over flyt av egne personopplysninger, og reduserer reell innflytelse over hvilke parter som skal få del i hvilken informasjon om dem.

Digitaliseringsstrategien må handle om å skaffe tilstrekkelige menneskelige ressurser og personvernkompetanse i digitaliseringen

- Det er en kjent sak at personvernkompetanse dels er en mangelvare i kommunal sektor, og mange andre steder. Uten tilgjengelig kompetanse vil personvern hensyn i realiteten tape i digitaliseringsprosjekter. Det er viktig å ikke glemme at noen må gjøre jobben, ellers har den strategiske tanke liten verdi for praksis.
- Strategien bør se på hva som behøves av utdanning og andre kompetansehevende tiltak. Personvern må inn på alle utdanningsnivåer. Personvern er viktig basiskompetanse for elevene i grunnskolen og må sterkere inn i lærerutdanningen. Innebygd personvern er et viktig element i IT-relatert utdanning slik at vi får god ivaretagelse av personvernet systemer og digitale løsninger.

Strategien må ha mål om at digitalisering skal styrke befolkningens tillit til offentlige virksomheters informasjonsbehandling

- Digitaliseringsstrategien må bidra til vesentlig styrket informasjons-/cybersikkerhet, slik at innbyggernes personopplysninger har en tidsriktig beskyttelse. Vi vet at behovet for forbedringer er stort og at vi trenger å ta igjen et etterslep. At innbyggerne kan stole på at

deres personopplysninger håndteres og lagres trygt, er svært viktig for tilliten til offentlige virksomheter.

- Det offentlige behandler store mengder personopplysninger. Brukere av digitale tjenester vil ofte ikke ha noen valgmuligheter i møte med det offentlige. At personvern og informasjonssikkerhet er ivaretatt blir derfor ekstra viktig for tilliten til det offentlige.

Vi viser til punktet over om **å styrke og forenkle innbyggernes kontroll over egne personopplysninger**, noe som vil være tillitsbyggende.

Sikre at vi har et mangfold av aktører

- Å styrke mangfold og evne til å ivareta personvernet også hos mindre leverandører av digitale tjenester, vil være et viktig bidrag til godt personvern og sikring av grunnleggende demokratiske verdier.
- Ingen er tjent med at vi sitter igjen med et knippe gigantiske tech-leverandører, heller ikke personvernet. Dette er spesielt viktig når store leverandører har forretningsmodeller som står i direkte motstrid mot grunnleggende personvernprinsipper og retten til privatliv.
- Det er viktig at norske teknologileverandører har tilstrekkelig kompetanse om personvern og særskilt god kjennskap til innebygd personvern. Dette er en viktig forutsetning for ivaretagelsen av personvern i offentlige anskaffelser.

Vennlig hilsen

Fylkeskommunene
AU for Fylkeskommunalt kollegium for HR og IKT/digitalisering

v/Anne Eid

Seniorrådgiver, Viken fylkeskommune

Kopi til:

Kommunenes sentralforbund v/ Anne Mette Dørum
Anne.Mette.Dorum@ks.no